

KESTÄVÄ
KAUPUNKI

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Kestävä kaupunki -ohjelma 2019–2023 | Tuloskooste 3

Tietoa ja testattuja ratkaisuja sosiaalisesti kestävään kaupunkiin

Kestävä kaupunki -ohjelma vauhditti laaja-alaista kestävää kaupunkikehitystä pääpainopisteinään ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävät ratkaisut. Ohjelma vahvisti valtion ja kaupunkien yhteistyötä ja tuki kaupunkien omaa kestävä kehityksen työtä.

3

Sosiaalista kestävyttä, asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta

- Tämä tuloskooste kertoo parhaat käytännöt ja opit, jotka syntyivät ympäristöministeriön *Kestävä kaupunki* -ohjelman sosiaaliseen kestävyteen liittyvissä hankkeissa vuosina 2019–2023.
- Hankkeilla tuettiin asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä autettiin kaupunkeja ja kuntia kehittämään sosiaalista kestävyttä edistäviä prosesseja ja toimintamalleja.
- Kooste antaa ideoita uusista toimintatavoista ja yhteistyömuodoista sekä kaupunkien poikkihallinnolliseen kehitystyöhön että yhteistyöhön asukkaiden kanssa.

”Sosiaalisen kestävyden näkökulmasta on olennaista, miten osallisuuden tunne ja pääsy sitä mahdollistaviin asioihin toteutuvat eri ihmisryhmissä, tulevia sukupolvia unohtamatta. Osallisuuden toteutumista onkin tarkasteltava myös yhteiskunnan tasolla. Toisten osallisuus tai sen vaje vaikuttavat myös takaisinpäin yksilön kokemukseen yhteiskunnasta.”

Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuden edistämiseen kaupungeissa ja kunnissa -julkaisu, kestavakaupunki.fi/osallisuus

Asukkaiden hyvinvointi kasvaa sosiaalisesta kestävydestä

Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa esimerkiksi hyvinvointierojen kaventamista, tasa-arvoista kohtelua sekä mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon ja omaan elinympäristöön. Koulutus, työ, toimeentulo, palveluiden saavutettavuus, väestöryhmien ja alueiden tasa-arvo sekä laadukas ja turvallinen asuinympäristö ovat sosiaalisen kestävyuden edellytyksiä. Niiden kautta ihminen kiinnittyy osaksi yhteisöjä ja yhteiskuntaa.

Kestävä kaupunki -ohjelman hankkeet lisäsivät asukkaiden hyvinvointia ja kehittivät kaupunkien toimintatapoja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseksi. Kaupunkien kehittäjät testasivat uusien ratkaisujen toimivuutta ja avasivat mahdollisuuksia niiden laajemmalle skaalaamiselle.

Osa hankkeista toteutettiin koronakriisin aikana, ja silloinkin lähes kaikki pystyttiin toteuttamaan alkuperäissuunnitelmaa muokkaamalla. Sosiaalisen kestävyuden edistämiseen ja hyvään vuorovaikutukseen löytyy siis keinoja myös ilman fyysisiä kohtaamisia.

Hyödynnä muiden oppeja ja poimi vinkit talteen

Esittelemme seuraavilla sivuilla teemaan liittyvät ratkaisut, joista kolmesta kerromme laajemmin. Kaikista sosiaalisen kestävyuden ratkaisuista voit lukea lisää osoitteesta kestavakaupunki.fi/sosiaalinen-kestavyys.

Kaupunkien viherympäristön ja sosiaalisen kestävyuden yhteyksiä koskevia ratkaisuja esittelemme ohjelman tulokoosteessa 1 ja osallistavan kaupunkisuunnittelun ratkaisuja tulokoosteessa 4. Löydät kaikki tulokoostemme täältä: kestavakaupunki.fi/tulokoosteet.

Toivomme, että innostut hankkeissa kehitetyistä ratkaisuista ja tunnistat niistä hyödyllisiä ideoita – ja otat niitä käyttöön suunnittelussa ja kehittämistyössä!

KUVA: MIKAEL AHLFORS

Asuinalueiden eriytymisen seurantatyökalu auttaa kehittämään seutusuunnittelua

Tästä lähdettiin liikkeelle

Tampereen kaupunkiseudulla haluttiin selvittää, onko alueen väestöryhmissä ja asuinalueilla havaittavissa eriytymistä ja jos on, millaisia erityispiirteitä siihen liittyy. Samalla laadittiin toimenpidesuosituksia eriytymisen hallintaan.

Yhteistyötä organisoivat seutusuunnittelupäällikkö **Kaisu Kuusela**, kehittämispäällikkö **Satu Kankkonen** ja seututietopäällikkö **Jussi Välimäki** Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymästä. Alueellisen eriytymisen selvityksestä vastasi projektitutkija **Kaisa Hynynen**. Kuntayhtymän lisäksi mukana olivat sen jäsenkunnat Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi.

Mitä syntyi?

Työn taustana oli Tampereen kaupungin aiemmin luoma seurantatyökalu, joka yhdisti erilaisia sosioekonomisia ja rakennetun ympäristön tilastotietoja paikkatietoperusteisesti pääasiassa Tilastokeskuksen Ruututietokanta-aineistoon pohjautuen. Tampereen kaupunkiseudun projektissa työkalu seudullistettiin, ja lisäksi menetelmää kehitettiin muun muassa menetelmien ja aineistojen osalta.

Neljän eri vuoden poikkileikkauseurannan avulla tunnistettiin Tampereen kaupunkiseudun alueelta hyvinvoinnin keskittymiä ja eriytymistä. Tietoja hyödynnetään seudullisen asuntopolitiikan valmistelussa ja hyvinvointipalveluiden suunnittelussa. Seurantatyökalua on hyödynnetty myös valtion ja suurten kaupunkiseutujen välisten maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen liittyvien MAL-sopimusten seurannassa.

”Sosioekonomisia mittareita peilattiin rakennuskantaan, ja löydetyt tulokset ovat vaikuttaneet jo esimerkiksi tavoitteisiin ARA-tuotannon kohdentamisesta. Käyttö laajenee myös muihin kuntayhtymän suunnittelun teemoihin, kuten joukkoliikenteen kehittämiseen ja OKM:n rahoittamana koulusegregaatiotyöhön”, Jussi Välimäki sanoo. ▶

”Ilman meidän välinettä eriytymistä olisi vaikea yksiselitteisesti kuvata ja tunnistaa. Esimerkiksi yksipuolisen rakentamisen vaikutukset alueiden eriytymiseen tulevat näkyviin.”

KUVA: MIKAEL AHLFORS

Ideoita tulevaisuuden kehittäjille

Seurantatyökalu on tarkoitettu kaupunkien ja kaupunkiseutujen viranhaltijoille. Se soveltuu erityisesti tiiviimmän yhdyskuntarakenteen alueille. Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän alueelta tiedoissa on mukana 90 prosenttia väestöstä. Hyvin harvaan asutuilta alueilta tietoja ei voida näyttää tietosuoja-asetusten takia.

Seurantatyökalun lähtöaineistot ovat kansallisia ja perustuvat Tilastokeskuksen tietoihin, joten niitä voi hyödyntää myös muualla. Esimerkiksi Helsingin seutu ja Jyväskylä ovat jo ryhtyneet käyttämään työkalua.

”Yksi MAL-sopimuksenkin tavoite on eriytymisen ehkäiseminen. Ilman meidän välittämme eriytymistä olisi vaikea yksiselitteisesti kuvata ja tunnistaa, mutta sen avulla kokonaisuuden saa esiin. Esimerkiksi yksipuolisen rakentamisen vaikutukset alueiden eriytymiseen tulevat näkyviin”, Kaisu Kuusela sanoo. ♦

[Lue lisää kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys](https://kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys)

Dialogit, osallisuuskartta ja osallisuuden suunnittelupohja vauhdittavat osallisuustyötä

Tästä lähdettiin liikkeelle

Lahdessa vahvistettiin osallisuustyötä, jota oli aloitettu jo ympäristöpääkaupunkivuonna 2021. Tavoitteena oli luoda uusia vuorovaikuttamisen kestävyystyön toimintamalleja ja työkaluja osallisuuden kokonaisjohtamiseen sekä vahvistaa sisäisesti osallisuustyötä kaupungin strategian mukaisesti.

Kestävä osallisuutta Lahdessa -hanketta johti projektipäällikkö **Maikki Suhonen** osallisuus- ja hyvinvointiyksiköstä, ja suunnittelussa ja toteutuksessa oli mukana kymmeniä kaupungin eri yksiköiden asiantuntijoita. Hankkeen oppeihin, tuloksiin ja jatkosuunnitelmiin voi tutustua esimerkiksi Lahden verkkosivuilla.

Mitä syntyi?

Jo käytössä ollut lapsia ja nuoria osallistavaa Skidialogia muokattiin hankkeen aikana kiertotalouden ja vuorovaikuttamisen kestävyystyön näkökulmasta. Samalla kehitettiin varhaiskasvatukseen erityinen Miniskidialogi, jonka avulla myös päiväkotikäiset lapset saadaan mukaan keskusteluihin.

Lisäksi neljälle asukkaiden ja yhteisöjen alueelliselle kumppanuuspöydälle luotiin vuorovaikuttainen kestävyystyön malli ja *Kerro Pois!* -konsepti. Tulevan suunnittelun avuksi laadittiin myös osallisuuskartta ja osallisuuden suunnittelupohja.

Maikki Suhonen muistuttaa, että poikkihallinnollisessa työssä on tärkeää, että asioita tehdään juuri heidän kanssaan, joita asia koskee.

”Miniskidialogimme on siitä hyvä esimerkki: varhaiskasvatusopettajien kanssa kehitettiin menetelmiä heidän aikataulujensa mukaan ja sovitettiin asioita heidän arkeensa. Kukaan muu ei ole tehnyt päätöksiä siitä, miten asioita kannattaisi toteuttaa. Kun tekemistä alusta lähtien juurruttaa jo toimivaan arkeen, se jatkaa varmemmin toimintaansa.” ▶

”Poikkihallinnollisessa työssä on tärkeää, että asioita tehdään juuri heidän kanssaan, joita asia koskee. Kun tekemistä alusta lähtien juurruttaa jo toimivaan arkeen, se jatkaa varmemmin toimintaansa.”

KUVA: NOON KEKKONEN

Ideoita tulevaisuuden kehittäjille

Dialogiset menetelmät tuovat hyvin esiin osallisten monipuolisia näkemyksiä. Osallisuuskartta ja osallisuuden suunnittelupohja auttavat ymmärtämään sen, mikä osallistamistapa toimii mihinkin suunnitteluhaasteeseen ja mihin syntyvää tietoa voi hyödyntää.

”Osallisuuden suunnittelupohja auttaa asiantuntijoiden omaa suunnittelua: sen kautta hahmottaa esimerkiksi, miksi tiettyä kehitystyötä ollaan tekemässä, ketä tarvitaan mukaan, millä tavalla pitäisi viestiä missäkin vaiheessa ja mitä osallistamisprojektissa pitää kaiken kaikkiaan ottaa huomioon. Osallisuuskartta antaa konkreettisesti ideoita toteutustapoihin”, Maikki Suhonen sanoo. ♦

[Lue lisää kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys](https://kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys)

Perhepalveluiden tarjoaminen puistoruokailun yhteydessä tukee perheiden hyvinvointia

Tästä lähdettiin liikkeelle

Hämeenlinnassa haluttiin löytää uusia luovia tapoja tukea alueellista osallisuutta ja kaventaa eriarvoisuutta. Ensimmäisen kerran puistoruokailu, jalkautuva perhekeskustyö ja nuorten työllistäminen yhdistettiin samaan pakettiin koronakesänä 2020. Kesällä 2023 toimintaa järjestettiin jo neljännen kerran.

Hämeenlinnan kaupungilta **Mira Sillanpää** vastasi *Hyvät eväät* -kokeilun toteutuksesta ensimmäisenä kesänä, ja nyt vetovastuussa on hyvinvointipäällikkö **Jari Pekuri**. Puistoruokailukonseptia on kehitetty yhdessä perhekeskus Uppiksen, työllisyyspalveluiden sekä kolmen yhdistyksen – Hämeen Mokia ry:n, Hämeen Settlementti ry:n ja Hämeenlinnan Seudun 4H-yhdistyksen – yhteistyönä.

Toiminnassa on ollut mukana runsaasti yhteistyökumppaneita yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta. Yhteistyökumppanit ovat vaihdelleet jonkin verran vuosittain.

Mitä syntyi?

Hankkeen aikana Hämeenlinnassa tarjottiin lounasruokailuja lapsiperheille kaikkiaan kolmessa puistokohteessa. Esimerkiksi vuonna 2022 lounaalla kävi noin seitsemänkymmentä henkilöä joka arkipäivä. Lounaiden aikana perhekeskuksen jalkautuva malli oli tavattavissa paikan päällä ja tuomassa palveluitaan tutuksi. *Hyvät eväät* -kokeilu tarjosi kesätyöpaikan ainakin kymmenelle nuorelle kesätyösetelin avulla joka kesä.

Toiminta on nyt juurtunut Hämeenlinnaan. Kesällä 2022 oltiin jo liikkeellä omalla rahoituksella ilman *Kestävä kaupunki* -ohjelman tukea, ja seuraavana vuonna pakettiin kehitettiin edelleen uusia elementtejä.

”Meillä on tässä hyvä konsepti, miten tehdään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa ja miten ruuan kautta voidaan jalkautua kuntalaisen arkeen. Kesällä 2023 Linnanpuiston toimipisteeseen kutsuttiin myös ikäihmiset syömään, jolloin saatiin lisättyä eri sukupolvien kohtaamisia. Uutena toimijana Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy tuli mukaan järjestämään toiminnallista tekemistä lapsille ja ikäihmisille”, Jari Pekuri sanoo. ▶

”Liputan sitä, että ollaan ihan oikeasti kontaktissa kuntalaisten ja asukkaiden kanssa perusjuttujen kautta. Se on hyvä reitti keskusteluihin.”

KUVA: MIKAEL AHLFORS

Ideita tulevaisuuden kehittäjille

Jari Pekuri korostaa, että toiminta jatkuu, vaikka sotepalvelujen siirryttyä hyvinvointialueille tuli uusi organisaatoraja ylitettäväksi.

”Liputan monitoimijaisuuden puolesta ja sitä, että ollaan ihan oikeasti kontaktissa kuntalaisten ja asukkaiden kanssa perusjuttujen kautta. Se on hyvä reitti keskusteluihin. Aika monentyppisissä hankkeissa olen ollut mukana, ja tästä tulee vain positiivista palautetta. Toimijat, yhteistyökumppanit ja kuntalaiset ovat hyväntuulisia, ja hyvän tuulen settiä on mukava vetää.” ♦

[Lue lisää kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys](https://kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys)

Testattuja ratkaisuja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseen

Asukasenerginen Vaasa - Invånarenergisk Vasa | Vaasan kaupunki

Hankkeessa toteutettiin osallistuvan budjetoinnin asukasehdotuksissa ja erilaisissa asukastyöpajoissa esiin nousseita toiveita ja toimenpiteitä kestävämpään kaupunki-elämään. Lisäksi hyödynnettiin parhaita käytäntöjä EU:n *Green Capital* -kaupunkien asukastoimista. Sosiaalisesti kestävää kehitystä tuettiin huomioimalla haavoittuvassa asemassa olevien asukasryhmien osallistuminen ja monikielisyys.

Bike Lab Hämeenlinna | Hämeenlinnan kaupunki

Hämeenlinnassa edistettiin nuorten työllisyyttä ja pyöräilyä luomalla Parolan pyörähuollon ja Ammattiopisto Tavastian kanssa malli, jolla matalan kynnyksen pyöräpajasta voi siirtyä opiskelemaan polkupyörämekaanikon ammatillista osatutkintoa. Koulutus on vakiintunut pysyväksi toiminnaksi ja lisää pyöräalan osaamista Suomessa.

Haastekimpputyö 2022–2023: Hyvinvoivat yhteisöt sosiaalisesti kestävässä kaupungissa | MDI Public

Hyvinvoinnin haasteita ratkova kaupunkien ja kuntien kumppanuusryhmä etsi uusia ratkaisuja erityisesti poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistamiseen, nuorten tarpeisiin vastaamiseen ja sosiaalisen kestävyuden merkityksen kirkastamiseen. Ratkaisuaihioita kehitettiin muun muassa *design sprint* -menetelmällä. ▶

KUVA: LAURA RAUTJOKI

KUVA: NOON KEKKONEN

Kestävän asumisen kummikokeilu | Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY

Pääkaupunkiseudulla vahvistettiin asukkaiden yhteisöllisyyttä ja tuotiin arjen kestäviä valintoja kahteen Y-Säätiön asuinyhteisöön. Projektissa kehitetty opaskirja esittelee kestävän asumisen kummitoimintamallin ja prosessikuvauksen myös muiden asumisyksiköiden käyttöön.

Sosiaalinen kestävyys ja kiertotalous kunnissa ja kaupungeissa (Reilu kiertotalous) ja Reilun kiertotalouden valmennus | Motiva Oy

Työssä kartoitettiin sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden yhtymäkohtia sekä nostettiin esiin hyviä esimerkkejä ja kehityskohteita. Tulokset koottiin Reilun kiertotalouden käsikirjaan, jota hyödynnettiin sosiaalisen kestävyden ja kiertotalouden teemoja käytännössä yhdistävissä kuntavalmennuksissa.

Täyttä elämää Kuhmossa - Kestävä kehitys elämään arjen teoissa | Kuhmon kaupunki

Kokeilussa vahvistettiin kuntalaisten osallistumista ja kuntaorganisaation osallisuusosaamista, kehitettiin paikallinen kestävä kehityksen sopimusmalli ja nivottiin kestävä kehityksen työ osaksi lakisääteistä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelua. Kestävyttä vahvistavaa vuorovaikutteista työtä kehitettiin myös kulttuurin avulla. Hanke tuotti uutta tietoa ja toimintamalleja erityisesti alle 10 000 asukkaan kuntien tarpeisiin. ♦

[Lue lisää kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys](https://www.kestavakaupunki.fi/sosiaalinenkestavyys)

Ohjelma lyhyesti

Yli
70
projektia

95
kaupunkia
tai kuntaa

7
ministeriötä

Noin
70
muuta
organisaatiota

- *Kestävä kaupunki* -ohjelmassa kehitettiin uusia kestävän kaupunkikehittämisen ratkaisuja ja vahvistettiin kestävän kehityksen strategista johtamista. Ohjelmassa ratkottiin kuntien yhteisiä kestävyysaasteita ja edistettiin hyvien käytäntöjen laajempaa käyttöönottoa.
- Taustalla vaikuttivat YK:n *Agenda 2030:n* kestävän kehityksen tavoitteet (SDG) sekä YK:n kaupunkikehitysohjelman (*New Urban Agenda NUA*) ja EU:n kaupunkiohjelman (*EU Urban Agenda*) tavoitteet.
- Ohjelmaa koordinoi ympäristöministeriö, ja toteutuksessa olivat mukana kaupungit ja kunnat, aihepiirin keskeiset ministeriöt ja muut kestävän kaupunkikehityksen asiantuntijaorganisaatiot.
- Ohjelmassa kehitetyt työkalut ovat vapaasti käytettävissä ja sovellettavissa. Voit tutustua kaikkiin ratkaisuihin osoitteessa kestavakaupunki.fi/ratkaisut.

KESTÄVÄ
KAUPUNKI

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

AURINKOKIVI

Lue lisää: kestavakaupunki.fi